

Edukacja ustawiczna w Branżowych Centrach Umiejętności

Lifelong Education in Industry Skills Centres

Key words: continuing education, industry skills centres, National Recovery Plan.

Abstract: The article characterizes new lifelong learning institutions – sectoral skills centres, which have been included in the National Recovery and Resilience Plan (NRP). In particular, the objectives and functions of these institutions as well as the forms of their activities are presented.

Słowa kluczowe: edukacja ustawiczna, branżowe centra umiejętności, Krajowy Plan Odbudowy.

Streszczenie: W artykule scharakteryzowano nowe placówki kształcenia ustawicznego – branżowe centra umiejętności, które zostały zapisane w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). W szczególności przedstawiono cele i funkcje tych placówek oraz formy ich działalności.

Wprowadzenie

Edukacja ustawiczna obejmuje zarówno edukację formalną i pozaformalną, jak i nieformalną. Dynamiczne, niespotykane dotąd przemiany w zakresie treści pracy oraz sposobów realizacji zadań zawodowych wymagają od pracowników ciągłego dokształcania i doskonalenia zawodowego. Niezbędne staje się zdobywanie coraz to nowych kompetencji zawodowych, przydatnych aktualnie i w perspektywie kilku, kilkunastu lat – kompetencji przyszłości – lub gruntowne przekształcanie kompetencji zdobytych wcześniej (Kwiatkowski, 2020, s. 14–29). Z triady kompetencyjnej, którą tworzą: wiedza, umiejętności i zachowania społeczne, najszybszemu starzeniu się podlegają umiejętności. Warto zauważyć, że stanowią one rdzeń kompetencyjny, a po walidacji – kwalifikacyjny, decydują o skuteczności procesu edukacji zawodowej (Kwiatkowski, 2023, s. 59–67). Wiedzę i zachowania społeczne można w dużym zakresie rekonstruować w formach samokształceniowych, natomiast zdobywanie nowych umiejętności jest uwarunkowane możliwościami natury infrastrukturalnej, wyposażeniem laboratoriów i warsztatów szkoleniowych oraz natury organizacyjnej, związanymi, między innymi, ze współpracą z pracodawcami. W tej sytuacji rzeczywistym wyzwaniem edukacyjnym jest skuteczna integracja edukacji formalnej (szkolnej i akademickiej), przede wszystkim w obszarze podstaw teoretycznych i właściwie wyselekcjonowanych umiejętności o charakterze bazowym z edukacją pozaformalną (wszelkiego rodzaju kursy, szkolenia, warsztaty) i nieformalną (wzajemne uczenie się w procesie nauki i pracy zawodowej, kształtowanie zachowań społecznych).

W węższym wymiarze integracja dotyczy działalności instytucji na poziomie edukacji pozaformalnej. Do funkcjonujących dotąd centrów kształcenia ustawicznego oraz centrów kształcenia zawodowego dołączyły bowiem nowo powołane *Branżowe Centra Umiejętności* (BCU).

Branżowe Centra Umiejętności jako element systemu edukacji ustawicznej

Przepisy prawa oświatowego dotyczące BCU weszły w życie w dniu 27 września 2023 r. Ustawy (Ustawa z dnia 30 sierpnia 2023 r. o zmianie ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw) zapis art. 117 dotyczy kształcenia ustawicznego i wprowadza do systemu edukacji ustawicznej nowe placówki: branżowe centra umiejętności. Mają one integrować szkoły, placówki kształcenia ustawicznego, centra kształcenia zawodowego, uczelnie oraz inne podmioty prowadzące działalność edukacyjną w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, a także wspierać współpracę z pracodawcami.

Do podstawowych funkcji BCU zalicza się działalność:

- **edukacyjno-szkoleniową** w postaci branżowych szkoleń zawodowych, przygotowywania opisów nowych kwalifikacji sektorowych, kursów przygotowujących i końcowych egzaminów zawodowych;
- **integrująco-wspierającą** w obszarze współpracy szkół, placówek i uczelni z pracodawcami;
- **innowacyjno-rozwojową** polegającą na upowszechnianiu aktualnej wiedzy, innowacji i nowych technologii;
- **doradczo-promocyjną** wspierającą realizację zadań doradztwa zawodowego dla uczniów oraz aktywizację zawodową studentów, doktorantów i absolwentów uczelni wszystkich typów.

W szczególności BCU mogą realizować zadania z zakresu:

- praktycznej nauki zawodu (zajęcia praktyczne dla całego lub części programu nauczania danego zawodu);
- zajęcia uzupełniające – teoretyczne i praktyczne – dla młodocianych pracowników.

Interesujące i obiecujące są plany współpracy BCU z:

- pracodawcami (organizacja i prowadzenie kształcenia praktycznego, przygotowywanie oferty kształcenia zgodnej z oczekiwaniami pracodawców, kształcenia ustawicznego pracowników);
- urzędami pracy (szkolenie osób zarejestrowanych w tych urzędach w ramach aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu);
- podmiotami prowadzącymi kształcenie ustawiczne w zakresie zadań statutowych;
- zagranicznymi placówkami kształcenia ustawicznego (wymiana kadr, dzielenie się doświadczeniami, prace programowe, uznawalność kwalifikacji).

W odróżnieniu od istniejących placówek kształcenia ustawicznego, BCU będą mogły prowadzić branżowe szkolenia zawodowe, które są pomyślane jako specjalistyczne szkolenia realizowane w wymiarze co najmniej 15 godzin dla uczniów i co najmniej 30 godzin dla osób dorosłych.

Szereg niezbędnych uregulowań natury prawno-organizacyjnej dotyczących funkcjonowania BCU można znaleźć w projekcie (z dnia 24 sierpnia 2023 r.) Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych. Dotyczą one między innymi:

- infrastruktury umożliwiającej prawidłową realizację procesu kształcenia/szkolenia;
- warunków pracy i nauki (w tym bhp);
- zapewnienia możliwości nauki osobom z niepełnosprawnościami;
- skutecznego monitorowania jakości kształcenia/szkolenia;
- planów kształcenia/szkolenia i dokumentacji przewidzianej dla form edukacji ustawicznej;
- turnusów dokształcania teoretycznego młodocianych;
- zaliczania zajęć;
- procedury certyfikacji umiejętności.

Tworzenie Branżowych Centrów Umiejętności

Decyzja o utworzeniu branżowych centrów umiejętności została zapisana w Krajowym Planie Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Jeden z jego komponentów zakłada¹:

Komponent A: Odporność i konkurencyjność gospodarki

Cel szczegółowy A3: Doskonalenie systemu edukacji, mechanizmów uczenia się przez całe życie w kierunku lepszego dopasowania do potrzeb nowoczesnej gospodarki, wzrostu innowacyjności, zwiększenia transferu nowych technologii oraz zielonej transformacji.

Reforma A3.1. Kadry dla nowoczesnej gospodarki – poprzez dopasowanie umiejętności i kwalifikacji do wymogów rynku pracy w związku z wdrażaniem nowych technologii w gospodarce oraz zieloną i cyfrową transformacją.

Cel reformy: Przygotowanie kadr na potrzeby nowoczesnej gospodarki oraz funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych.

Inwestycja A3.1.1. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie.

Cel inwestycji: Zapewnienie przestrzeni dla skutecznej współpracy szkół, w tym zawodowych, uczelni, pracodawców, ośrodków badawczo-rozwojowych i innych instytucji otoczenia gospodarczego oraz promocja szkolnictwa zawodowego.

Zakres inwestycji: **Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 Branżowych Centrów Umiejętności (BCU)**, realizujących koncepcję Centrów Doskonałości Zawodowej (CoVEs).

¹ <https://www.frse.org.pl/kpo-bcu> (dostęp: 25.10.2023).

Operatorem projektu wymienionego wyżej w „zakresie inwestycji” jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Założenia projektu przewidują utworzenie co najmniej 20 BCU do końca roku 2023, a kolejnych 100 do końca roku 2024.

Projekt musi być realizowany w obowiązkowym partnerstwie obejmującym: organizacje branżowe o ogólnopolskim zasięgu działania albo spółki skarbu państwa lub przedsiębiorstwa państwowe oraz organ prowadzący szkołę realizującą kształcenie zawodowe.

Pierwsze dokumenty (umowy) w Konkursie na projekty BCU podpisano 4 lipca 2023 r., obecnie trwa nabór wniosków na następne fazy Konkursu.

Dofinansowanie w Konkursie może być przeznaczone na:

- budowę, rozbudowę, przebudowę, remont infrastruktury;
- stworzenie struktury instytucjonalnej;
- zatrudnienie pracowników Centrum, w tym trenerów i szkoleniowców, przygotowanie dokumentacji programowej dla szkoleń i kursów.

Całkowita kwota na dofinansowanie projektu (dotacja na Konkurs) wynosi 1 429 000 000 PLN, w podziale na 120 dziedzin – od 9 000 000 do 16 000 000 PLN.

Jak wcześniej wspomniano, docelowo powstać ma 120 Branżowych Centrów Umiejętności zlokalizowanych na terenie całego kraju. Aby zapoznać się z lokalizacją uruchomionych centrów w poszczególnych województwach, należy śledzić rozwój sieci branżowych centrów umiejętności pod adresem: <https://www.frse.org.pl/kpo-bcu-mapa> (rys. 1).

Rys. 1. Sieć Branżowych Centrów Umiejętności w Polsce

Źródło: na podstawie <https://www.frse.org.pl/kpo-bcu-mapa> (dostęp: 25.10.2023).

Jak już wspomniano, BCU są nowymi placówkami w systemie edukacji ustawicznej. Mają one szanse stać się zaawansowanymi technicznie, technologicznie i organizacyjnie ośrodkami kształcenia, szkolenia i egzaminowania w danej branży. Z ich oferty programowej będą mogli korzystać uczniowie, studenci, doktoranci, wykładowcy oraz pracownicy. W efekcie można oczekiwać integracji pracodawców z placówkami ustawicznej edukacji zawodowej oraz pracowników różnych branż z uczniami i przedstawicielami wyższych uczelni. Ponadto każde BCU musi zapewnić:

- kadrę dydaktyczną z kwalifikacjami zawodowymi odpowiednimi do rodzaju prowadzonego kształcenia,
- odpowiednie pomieszczenia wyposażone w sprzęt i pomoce dydaktyczne umożliwiające prawidłową realizację kształcenia;
- bezpieczne i higieniczne warunki pracy i nauki;
- warunki organizacyjne i techniczne umożliwiające udział w kształceniu osobom niepełnosprawnym;
- nadzór służący podnoszeniu jakości prowadzonego kształcenia,
- prowadzenie dokumentacji dla branżowego szkolenia zawodowego w zakresie każdej innej formy kształcenia ustawicznego i sporządzanie na każdy rok szkolny planu kształcenia.

Podsumowanie

Warto podkreślić, że Branżowe Centrum Umiejętności to nowa placówka oświatowa, w której będzie można realizować także kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych. W związku z tym pojawi się nowa forma takiego kształcenia – branżowe szkolenie zawodowego. Ważną funkcją BCU będzie prowadzenie badań i analiz potrzeb pracodawców danej branży i na tej podstawie aktualizacja oferty edukacji formalnej i pozaformalnej danego BCU oraz opracowanie materiałów zawodowych dla uczniów i nauczycieli, w tym powiązanych z wymaganiami stanowisk pracy w danej dziedzinie BCU. Niektóre BCU przewidują również współorganizowanie eliminacji do konkursów umiejętności zawodowych w oparciu o model Euroskills i/lub Worldskills.

Utworzenie, a następnie racjonalne wykorzystanie możliwości, jakie stwarzają branżowe centra umiejętności, może stanowić impuls do dalszego umacniania pozycji szkolnictwa zawodowego w polskim systemie edukacji. Już obecnie – w roku szkolnym 2022/2023 – odsetek uczniów w kształceniu zawodowym osiągnął poziom 58,5%. O skuteczności tego typu kształcenia świadczy wysoki wskaźnik zatrudnienia absolwentów, wynoszący w roku 2022 aż 82%. Można się spodziewać, że zainteresowanie młodzieży zdobywaniem konkretnych kwalifikacji będzie rosnąć wraz ze zwiększającą się ofertą nowych miejsc pracy w przemyśle i budownictwie, a szczególnie w sferze usług. Nie bez znaczenia są także atrakcyjne oferty zatrudnienia płynące z krajów Unii Europejskiej. W tej sytuacji zintegrowane placówki zawodowej edukacji ustawicznej mają do odegrania bardzo istotną rolę.

Docelowo BCU mają stać się placówkami kształcenia, szkolenia i egzaminowania w poszczególnych dziedzinach zawodowych. Celem ich działalności będzie angażowanie branży w rozwój umiejętności i wspieranie współpracy kształcenia zawodowego z biznesem i pracodawcami. Dzięki temu system kształcenia zawodowego będzie sukcesywnie dostosowany do realiów i wymagań rynku pracy oraz zasad rządzących biznesem. Publiczne lub niepubliczne BCU będzie mogła prowadzić m.in. jednostka samorządu terytorialnego i organizacja branżowa. Branżowe Centra Umiejętności będą mogły otrzymać dotację celową, która pozwoli na ich funkcjonowanie po zakończeniu realizacji projektów KPO,

Bibliografia

1. Kwiatkowski S.M. (2020). *Kompetencje przyszłości*. W: *Kompetencje przyszłości*, red. S.M. Kwiatkowski, Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, wyd. II, Warszawa, s. 14–29.
2. Kwiatkowski S.M. (2023). *Kompetencyjny model edukacji. Kompetencje jako cel edukacji/efekt uczenia się*. W: *Szkoła i nauczyciel. Rozwój nauczyciela i rozwój szkoły*, red. I. Nowosad, M.J. Szymański, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, s. 59–67.
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (projekt z dnia 24 sierpnia 2023 r.).
4. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2023 r. o zmianie ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw. Dz. U. poz. 2005.
5. Krajowy Plan Odbudowy – Branżowe Centra Umiejętności: <https://www.frse.org.pl/kpo-bcu> (dostęp: 25.10.2023)

prof. dr hab. dr h.c. multi Stefan M. KWIATKOWSKI

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie